

ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Cilt: 1 Sayı: 1 Yıl: 2010

ŞEHİRİYÂR'A İRAK'TA YAZILAN NAZİRELER **THE NAZİRES WRITTEN TO SEHRIYAR**

Ayşe Gül SERTKAYA*

Özet

20. yüzyılda Türk Dünyasının en büyük Türk şairi olan ve Şehriyâr mahlasını kullanan Seyyid Mehmed Hüseyin Behcet Tebrizi; 1904-1905 yıllarında Tebriz'de doğmuş ve 1905-1911 yılları arasındaki çocukluğu babasının köyü olan Heyder Baba dağının eteklerindeki Hoşnigab köyünde geçmiştir. 1924'te Tahran'a giderek Tıp Fakültesi'ne kaydolsa da, Süreyyâ isimli bir kıza aşık olunca Nişabur'a sürgün edilir ve tıp tahsili yarım kalır. Sonradan devlet memuru olan Şehriyâr, 1940'lı yılların başlarında beş yıl kadar süren ruhî buhranlar, sıkıntılar geçirir. Bu yıllarda annesi yanına gelir ve eski günlerden bahsederler, çocukluk hatıraları gözlerinde canlanır; annesinin gayreti, sevgisi, ilgisi, şefkati ile bu sıkıntılı devreyi atlatır.

Şiirlerini Farsça yazan Şehriyâr, annesinin sitemi üzerine Türkçe şiirler de yazmaya başlar. Annesinin ölümünden sonra Tebriz'e döner ve meşhur *Heyder Baba'ya Selâm* şiirini Tebriz Türkçesi ile yazar. Zamanla şöhreti artan Şehriyâr'a yüzlerce nazire yazılır. Yazılan bu nazireleri İran'da, Azerbaycan'da, Türkiye'de, Irak'ta ve Gagauzya'da yazılan nazireler olarak beş gruba ayırmak mümkündür. Bu makalede Irak'ta Şehriyâr'a yazılan nazirelerden tespit edilen 18 Türkmen şairine ait 26 şiir üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şehriyar, Nazire, Irak, Türkmen Şairleri.

Abstract

Seyyid Mehmed Hüseyin Behcet Tebrizi who is the most important poet in 20th century and used Şehriyâr as his pseudonym was born in 1904-1905 in Tebriz. He has spent his childhood in his father's village "Hosnigab Village" where foothills of Heyder Baba Mountain between 1905 and 1911. Although he went to Tahran and signed up for medical school when he fell in love with a girl named Süreyya he was banished to Nişabur.

Şehriyâr had spiritual crisis in the early 1940 and, these lasted for five years. In these years his mother visited him and they talked about past. He imagined his childhood memories and, solved the problems with his mothers effort, interest and compassion.

Şehriyâr was writing poems in Persian. When his mother wanted him to write poems in Turkish he started to write in Turkish as well. After his mothers death he returned to Tebriz and wrote his well-known poem "Heyder Baba'ya Selâm" in Tebriz Turkish. Hundreds of nazires was written to Şehriyar growing reputation over time. It's possible to divide the

*Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Öğretim Üyesi.

nazires in five group. These are the nazires was written in Iran, Azerbaijan, Turkey, Iraq and Gagavuz. In this article 26 poems which belonged to 18 Turkmen poets and identified in nazires written in Iraq will be examined.

Key Words: Şehriyar, Nazire, Iraq, Turkmen Poets.

20. yüzyılda Türk Dünyasının en büyük Türk şairi hiç şüphesiz ki Şehriyâr mahlasını kullanan Seyyid Mehemed Hüseyin Behcet Tebrizi'dir¹.

Hacı Mir Ağa Hoşginabî ile Kövkeb (Kevkeb) Hanım'ın oğlu olarak 1904-1905 yıllarında Tebriz'in Bağmeşe mahallesinde doğar. Ancak 1905-1911 yılları arasındaki çocukluğu babasının köyü olan Heyder Baba dağının eteklerindeki Hoşnigab köyünde geçer. İlk öğretimini Tebriz'de Perveriş ilkokulunda, orta öğretimini füyuzat orta okulunda yapar. 1924' te Tahran'a giderek Tıp Fakültesi'ne kaydolur. Öğrenci iken Süreyyâ isimli bir kıza aşık olur, ancak bu yüzden Tahran'dan Nişabur'a sürgün edilir, dolayısıyla da iki üç ay kadar sonra tamamlanacak olan tıp tahsili yarım kalır.

Daha sonra devlet memuru olan Şehriyâr, 1940'lı yılların başlarında ruhî buhranlar, sıkıntılar geçirir. Annesi Kövkeb (Kevkeb) Hanım Tebriz'den Tahran'a gelerek beş yıl Şehriyâr'ın yanında kalır. Bu beş yılda eski günlerden bahsederler, çocukluk hatıraları gözlerinde canlanır ve annesinin gayreti, sevgisi, ilgisi, şefkati ile bu sıkıntılı devreyi atlattır.

Şehriyâr şiirlerini Farsça yazmaktadır, ama annesi Kövkeb Hanım Farsça bilmemektedir. Bir gün oğluna “ Ay oğul! Senin büyük şair olduğunu deyirler. Amma men Farsî bilmirem seni anlamıram. Ne için ana dilinde yazmırsen” diye sorunca Şehriyâr Türkçe şiirler de yazmaya başlar.

Ancak Şehriyâr annesinin 1953 yılındaki ölümünden sonra uzun zamandır yaşadığı, hastalandığı, üzüntüler, buhranlar geçirdiği Tahran'ı aniden terk eder ve Tebriz'e döner. Tebriz Ziraat Bankası'nda memurluk yapar ve buradan emekli olur.

Şehriyâr Tebriz'e dönünce 1953 yılının ikinci yarısında kendisini Türk dünyasının doruklarına çıkararak Heyder Baba'ya Selâm şiirini Tebriz Türkçesi ile yazar ve 1954 yılında yayımlar.

Heyder Baba eteklerinde Hoşginab, Kayırkurşak, Karaçemen, Kıpçak gibi köylerin yer aldığı bir dağın adıdır. Şehriyâr bu şiirinde çocukluğu ve gençliği ile buluşur. Şiir şöyle başlar:

Heyder Baba ıldırımlar şahanda
Seller sular şakkıldayub ahanda
Kızlar ona sef bağlayub bahanda
Selâm olsun şövtüze elüze
Menüm de bir adım gelsin dilüze.

Manzumenin vezni 11'li hece vezni, türü beşlik, kafîye şeması a / a / a / b / b 'dir.

76 beşlikten oluşan bu ilk manzume Türk dünyasında çok büyük bir yankı yapmıştır. Türkiye'de ilk olarak Aylık Kültür Dergisi *Azerbaycan*'ın Eylül- Ekim 1954'te

¹ Şehriyâr'ın hayatı ve şiirleri için bk. Yusuf Gedikli, *Şehriyâr ve Bütün Türkçe Şiirleri*, İnceleme – Şiir Metinleri–Sözlük, İstanbul 1977.

yayımlanan 6.- 7. sayısında “Azerbaycan Şiirinin Yeni Bir Harikası” başlığı ile duyurulmuş, ve şiirin tamamı derginin 6.-7. sayısından başlayarak Temmuz-Ağustos 1955'e kadar tefrika edilmiştir. Mehmet Emin Resulzâde'nin aynı dergide Ocak-Şubat 1955'te yayımlanan “Edebî Bir Hadise” başlıklı yazısı ilk tahlil yazısıdır. Haydar Baba'ya Selâm 1, 1964 yılında Ahmet Ateş tarafından da yayımlanır². 1972'de Muharrem Ergin *Azeri Türkçesi* adlı eserinde *Haydar Baba'ya Selâm 1* ve 2'yi açıklamalı olarak yayımlar³. Manzumeler Yusuf Gedikli'nin Şehriyâr adlı eserinde de yayımlanmıştır. 2000'li yıllarda Muharrem Ergin'in öğrencisi Dursun Yıldırım'ın da Şehriyâr'ın bu iki manzumesini yayımladığını görüyoruz⁴.

Şehriyâr 1964 yılında 49 beşlikten oluşan Haydar Baba'ya Selâm 2, şiirini yazar. Böylece her iki manzumenin toplam beşlik sayısı 125 olur.

Şehriyâr 1966 yılından itibaren 11'li hece vezniyle ve beşliklerden oluşan, hacimlerine göre sıraladığımız, 9 manzume daha yazmıştır.

1	Memmed Rahim'e (birinci cevab)	30 beşlik	1967
2	El Bülbülü (Mir Ebülfez Hüseyin'e cevab)	25 beşlik	1970
3	Döyünme ve söyünme	13 beşlik	1969
4	Ancıla	11 beşlik	
5	Hilâl-i meharrem	9 beşlik	
6	Aman ayrılık (Süleyman Rüstem'e)	8 beşlik	1970
7	Sen'et-i memleket	8 beşlik	
8	Şehîd'i cevab	7 beşlik	1966
9	Oğlum	6 beşlik	1969

Artık Şehriyâr'a nazire yazacakların veya onun tarzında şiir yazacakların yolu belli olmuştur. Nazireler 11'li hece vezni ve beşlikler halinde yazılacak, kafiye sistemi olarak da a / a / a / b / b kafiye sistemi kullanılacaktır. İlk beşliğin kafiyesini Şehriyâr gibi –anda eki ile başlatan şairler çoktur.

Şehriyâr'a yüzlerce nazire yazılmıştır. Yazılan bu nazireleri İran'da, Azerbaycan'da, Türkiye'de⁵, Irak'ta⁶ ve Gagauzya'da yazılan nazireler olarak beş gruba ayırmak mümkündür. Biz Irak'ta yazılan nazirelerden 18 Türkmen şairine ait 26 şiir tespit edebildik.⁷ Bu şairler ve şiirlerinin adları şunlardır:

1	Sâbir R. Demirci	Dede Kamber	242 beşlik
2	Sâbir R. Demirci	Aslan Baba Destanı	219 beşlik
3	Hasan Kevser	Balım Baba'ya Selâm 1 Balım Baba'ya Selâm 2	210 beşlik 150 beşlik
4	Sabah Abdullâh Kerküklü	Vatan Destanı	205 beşlik
5	Fevzi Ekrem Terzi	Tuz ve Balam Nurdan Destanı	193 beşlik
6	Selâhattin Nacioğlu	Gulam Baba'ya Selâm	174 beşlik
7	Hızır Galib Kehyegil	Ël Sëvgisi (Destan)	143 beşlik
8	Hüseyin Ali Mübarek	Tuzhurmatu	127 beşlik

² Ahmet Ateş, *Şehriyâr ve Haydar Baba'ya Selâm*, Ankara, 1964, s. 80.

³ Muharrem Ergin, *Azeri Türkçesi*, İstanbul, 1971.

⁴ Dursun Yıldırım, M. Şehriyâr, *Haydar Baba'ya Selâm*, Ankara, 2002.

⁵ Osman Fikri Sertkaya, “Haydar Baba'ya Selâm” Şiirinin Türkiye'deki Akisleri”, *Türk Kültürü*, VII/83 (Eylül 1969), s. (24)836-(29)841; “Haydar Baba'ya Selâm” Şiirinin Türkiye'deki Akisleri (II)”, *Türk Kültürü*, XXVII/310, Şubat 1989, s. 92 (28)-98 (34).

⁶ Ümit Tokatlı, “Irak Türklerinin Haydar Baba'ya Selâm'a Yazdıkları Bazı Nazirelerden Örnekler”, *Kerkük*, Yıl 3, Sayı 7, Mart 1999, s. 5-12

⁷ Bizim eserlerini görmediğimiz Irak şairleri ve Şehriyâr'a nazireleri olduğunu düşünüyoruz.

9	İsmail Serttürkmen	Gürgür Baba'ya Selâm 1 Gürgür Baba'ya Selâm 2	101 beşlik ??? beşlik
10	Mehmet Mehdi Bayatoğlu	Kaytaz Baba'ya Selâm (1) Kaytaz Baba'ya Selâm (2)	90 beşlik ??? beşlik
11	Abdullatif Benderoğlu	Gürgür Baba'ya Selâm	46 beşlik
12	Ferah Gökkaya	Yurdum Kerkük	42 beşlik
13	Sâbir R. Demirci	Gözlü Baba	40 beşlik
14	Sâbir R. Demirci	Kara Baba	30 beşlik
15	Sâbir R. Demirci	Pambuğ Baba	24 beşlik
16	Salâh Nevres	Şehit Destanı	24 beşlik
17	Salâh Nevres	Baba Gürgür 1 Baba Gürgür 2	5 beşlik 5 beşik+1 beyit
18	Şemsettin Türkmenoğlu	Gürgür Baba	13 beşlik
19	Hasan Necef Felâhî		10 beşlik
20	Mutasım Namık Selahiye	Koşa Çoban	x
21	Rıza Çolakoğlu	Hıdırilyas	x
22	Faruk Köprülü	Gürgür Baba	x
23	Kamber Kahyaoğlu ⁸		x

Bu 18 şairin 26 şiiri incelendiği zaman hemen hemen hepsinin 11'li hece vezni ile ve beşliklerden oluşan bir nazım türü ile yazıldıkları görülür. Beşliklerden kafiye sistemi *a / a / a / b / b* şeklindedir. Dil genellikle Irak Türkmen Türkçesi'dir. Şairlerin adında genellikle *Baba* kelimesi geçer. *Gözlü Baba*, *Keytez Baba*, *Gürgür Baba*, *Gulam Baba*, *Kara Baba*, *Pambuğ Baba*, *Balım Baba*, *Aslan Baba*, gibi. Burada adı geçenler ya coğrafi bir mekânın adı, ya daha önce yaşamış bir kişinin, bir velînin adıdır.

Koşa Çoban: Şairin doğduğu Kifri'de bir tepenin adıdır.

Gözlü Baba: Tuzhurmatı ile Süleyman Beg arasındaki bir kaplıcanın adıdır.

Keytez Baba (Büyük Su): Tuzhurmatı'da bir kaplıcanın adıdır. Ancak şair eserinde Keytez Baba'yı "Tuzhurmatı'da efsaneleşmiş bir bahçe" olarak açıklıyor.

Gürgür Baba: Ümit Tokatlı Gürgür Baba hakkında şu bilgiyi vermektedir⁹. Kerkük şehir merkezine 12 km kadar uzaklıkta alev alev yanan ve çıkardığı ses dolayısıyla Gürgür denilen; burada bir yatacın olduğu sanılarak *Baba Gürgür* veya *Gürgür Baba* ismi ile anılan ezeli ateşin yandığı yerdir.

Gulam Baba: Gulam Baba "Tuzhurmatı'nun en eski yerlilerindedir. Vaktında Tuzhurmatı'nun kehyesi olmuştur."

Kara Baba: Kerkük'te bir yatacın adıdır.

Pambuğ Baba: Bir çocuk oyununun adıdır.

Şimdi aşağıda vereceğim metinleri yayımları sırasına göre değil hacimlerine göre sıraladık. Metinler arasında karşılaştırma yapılması için vereceğimiz her şiirin ilk beşliğini sunduk.

⁸ Kamber Kahyaoğlu'nun Şehriyâr naziresi hakkında bk. Ümit Tokatlı, agm., s. 12, not 17.

⁹ Ümit Tokatlı, agm., s. 12.

ŞAİRLERDEN ÖRNEKLER

1	Sâbir R. Demirci	Dede Kamber
---	------------------	--------------------

Sâbir Demirci' nin 2001' de Kerkük'te yayımlanan *Dede Kamber (Laylan Destanı)* adlı 240 beşlikten oluşan eserinin ilk beşliği şöyledir:

Dede Kamber Destanı

Dede Kamber geldim sene Laylan' nan
Allah bizi ayırmasın imannan
Düşündüğüm gözüm dolar al kannan
İmam Meyti (Mehdî) hanın izi kalmayıp
Acayibdi kimse yerin almayıp

2	Sâbir R. Demirci	Aslan Baba Destanı
---	------------------	---------------------------

Sâbir Demirci'nin 2005'te Kerkük'te yayımlanan *Aslan Baba Destanı* adlı 219 beşlikten oluşan eserinin ilk beşliği şöyledir:

Aslan Baba Destanı

Aslan baba Öziv başar bu işi
Kaybolmasın dedemizin görüşü
Hala kalıp zubun caket girişi
Çalışıllar tarihini silsinler
Hiç silinmez bunu eyi bilsinler

3	Hasan Kevser	Balım Baba'ya Selâm 1 Balım Baba'ya Selâm 2
---	--------------	--

Hasan Kevser'in 1995'te Bağdâd'ta yayımlanan *Balım Baba'ya Selâm (Destan)* adlı 210 beşlikten oluşan ve dili Türkiye Türkçesi olan şiirinin ilk beşliği şöyledir:

Balım Baba' ya Selâm 1

Selâm olsun canınıza yatanlar
Aşk demini sürüp kadeh atanlar
Ufkumuzdan bir bir akıp bakanlar
Hasret çeker şimdi gönül o güne
Şaş kalmışız açılmaz bir düğüne

Balım Baba' ya Selâm 2

Balım Baba yine geldim dergâha
Darda kalsa sığınacak bir şâha
İkimiz de el açığın Allah' a
Geçen çağın günleri dönsün geri
İnciden de kıymatlıdı değeri

4	Sabah Abdullah Kerküklü	Vatan Destanı
---	-------------------------	----------------------

Sabah Abdullah Kerküklü'nün 1988'te Bağdâd'da yayımlanan *Vatan Destanı* adlı 205 beşlikten oluşan ve dili Türkiye Türkçesi olan şiirinin beşliği şöyledir:

Vatan Destanı

Kutsal yurdum yolun yorgun gezeydim
Balık gibi serbest suda yüzeydim
Onda ölüp kendi kabrim kazaydım
Dünya cihan şeref beni tanırdı

Şan tarihim Gürgür gibi yanardı

5	Fevzi Ekrem Terzi	Tuz ve Balam Nurdan Destanı
---	-------------------	------------------------------------

Fevzi Ekrem Terzi'nin 2003'te Bağdâd'da yayımlanan *Tuz ve Balam Nurdan Destanı* adlı 193 beşlikten oluşan şiirinin ilk beşliği şöyledir:

Fevzi Ekrem Terzioğlu adımdı
Yurduma yâd işte benim yâdımdı
Bu destanım dostlarıma dadımdı
Yâd(i)gâr kalsın mennen sora sizlere
Işık versin gün görmiyen gözlere

6	Selâhattin Nacioğlu	Gulam Baba'ya Selâm (Destan)
---	---------------------	-------------------------------------

Selâhattin Nacioğlu'nun 1993'te Bağdâd'da yayımlanan *Gulam Baba'ya Selâm (Destan)* adlı 174 beşlikten oluşan şiir kitabında Gulam Baba'yı "Tuzhurmatu'nun en eski yerlilerindedir. Vaktında Tuzhurmatu'nun kahyası olmuştur" şeklinde açıklamaktadır. Gulam Baba'ya Selâm destanı şu beşlik ile başlamaktadır:

Gulam Baba'ya Selâm
Tuzhurmatu, Gürgür Baba destanı
Gulam Baba, Keytez Baba bostanı
Bunlar hepsi Heyder Baba fistanı
Bu yankılar Şehriyâr' a ad olsun
Şehriyâr' ın ruhu bir de şad olsun.

7	Hızır Galib Kehyegil	Ël Sêvgisi (Destan)
---	----------------------	----------------------------

Hızır Galib Kehyegil'in 2000'de Kerkük'te yayımlanan *Ël Sêvgisi (Destan)* adlı kitabında 143 beşlik yer almaktadır.

Ël Sêvgisi (Destan)
Kaş kararır gêce perde atanda
Düşünceler hepsi birden çatanda
Ël Sêvgisi coşar onda yatanda
Yüz bin selâm güzel sevilen yurda
Köyümüzün yüzi gülidi bir de.

8	Hüseyin Ali Mübarek	Tuzhurmatu
---	---------------------	-------------------

Hüseyin Ali Mübarek'in 1965'te Kerkük'te yayımlanan *Tuzhurmatu* adlı 127 beşlikten oluşan şiirinin ilk beşliği şöyledir:

Tuzhurmatu
Tuzhurmatu sabah gözün açanda
Nur orağı karanlığı biçende
Yeşil kuşlar öte öte uçanda
O çiseli bağçelerde gezeydim
Her dost için bir deste gül düzeydim

9	İsmail Serttürkmen	Gürgür Baba'ya Selâm 1 Gürgür Baba'ya Selâm 2
---	--------------------	--

İsmail Serttürkmen'in 1965'te Kerkük'te yayımlanan *Gürgür Baba'ya Selâm* (*Dastan*) adlı birinci ve ikinci şiirinin ilk beşlikleri şöyledir:

Gürgür Baba'ya Selâm 1

Gürgür Baba selâm olsun derinden
Yalancı değılem özler elinden
Nene kucagınnan merdler belinden
Gürgür Baba salsav bizi yadıva
Adımız bağıladı seniv adıva

Gürgür Baba'ya Selâm 2

Gürgür Baba kalavdan gün batanda
Toran kuşlar yuvanda yatanda
Şehidlerüv kan kemiğe katanda
Ruhlarına sen ohu Fatiha
Kıymatta ne diyesin Fatih' a

10	Mehmet Mehdi Bayatoğlu	Keytez Baba'ya Selâm 1 Keytez Baba'ya Selâm 2
----	------------------------	--

Mehmet Mehdi Bayatoğlu'nun 1979'da Bağdâd'da yayımlanan *Keytez Baba'ya Selâm* (*Bir Ömür Detanı*) adlı şiir kitabındaki destanı 90 beşlikten oluşmuştur. Keytez Baba diğér adı ile Büyük Su, Tuzhurmatu'da bir kaplıcanın adıdır. Ancak şair eserinde Keytez Baba'yı "Tuzhurmatu'da efsaneleşmiş bir bahçe" olarak açıklıyor. *Keytez Baba'ya Selâm* destanının ilk beşliği şöyledir:

Keytez Baba'ya Selâm 1

Keytez Baba! Seher gözün açanda
Karanlıklar korkusundan kaçanda
Aydın güneş altun saçın saçanda
Hayran ollam güler hüsnin görende
Ay buluttan ahvalini soranda
Keytez Baba! Yıldırımlar çahaydı
Gözlerimiz hak yoluna bahaydı
Dağıntılığ aramızdan kahaydı
Ağaç kimin bir bağlama olaydık
Dertlerimiz duyup çara bulaydık

Keytez Baba'ya Selâm 2

M. Mehdi Bayatoğlu'nun *Keytez Baba'ya Selâm 2* manzumesi Kasım Sarıkahya'nın *Çağdaş Türkmen Şairleri*, antolojisinden alınmıştır:

İnsancıl ol! Varlığına sen inan.
Cevherli ol! İnsanlığa bir dayan.
Mumlar tegi halka daayn sen de yan
"Ağır ayağ başa değér" diyerler
"Yüngül ayağ daşa değér" diyerler
Hatun nenem tendirini yahanda
Kanturacımız düz boynına salanda
Tütün çıhtı komşular da bilende
Tendir kızdı, sıcak ekmek yapıldı
Aç karınlı "Heyder gene tapıldı".

11	Abdullatif Benderoğlu	Gürgür Baba' ya Selâm
----	-----------------------	------------------------------

Abdullatif Benderoğlu'nun 1976'da Bağdâd'da yayımlanan Gürgür Baba adlı dili Türkiye Türkçesi olan şiiri 46 beşlikten oluşmaktadır¹⁰. Şiirin ilk beşliği şöyledir:

Gürgür Baba' ya Selâm

Gürgür Baba vakti geldi bir gürlle
 Ateş saçıp yurdumuzu bir nurla
 Yak kinleri yüreklerde o korla
 Aydınlat tez karanlığı her yanı
 Sil gözlerden sisleri hem dumanı

12	Ferah Gökkaya 1951	Yurdum Kerkük
----	--------------------	----------------------

Ferah Gökkaya'nın 1968'de Kerkük'te yayımlanan *Yurdum Kerkük* adlı 42 beşlikten oluşan şiirinin ilk beşliği şöyledir:

Yurdum Kerkük

Yurdum Kerkük adıv kara altındı
 Kıymetiv her yerde çoh çoh üstündü
 Sende bin il kalsam bir gündü
 Bilmem sende sihir veya cadı var
 Gürgür Baba çoh derliye odı çar

13	Sâbir R. Demirci	Gözlü Baba
----	------------------	-------------------

Sâbir R. Demirci'nin *Gözlü Baba* adlı manzumesi Kasım Sarıkahya'nın *Çağdaş Türkmen Şairleri*, antolojisinden alındı. Gözlü Baba Tuzhurmatu ile Süleyman Beg arasında yer alan bir kaplıcanın adıdır:

Gözlü Baba

Gözlü Baba yoluv doyang tutaydı
 Yar dodağı beyaz kaymag tutaydı
 Keşke bir gün gevil ayag tutaydı
 Onda doğru aşık bilini
 Çoh aşkın adı aşkdan silini

14	Sâbir R. Demirci	Kara Baba
----	------------------	------------------

Sâbir R. Demirci Kerkük'te bir yatır olan *Kara Baba* ile ilgili manzumesi 1 Ekim 1992'de Bağdâd'da Türkmen Kültür Müdürlüğü tarafından yayımlanan *Destan Yazarlarına Destan* adlı yazılan alınmıştır: Bu manzume önce bir hoyrat ile başlamaktadır:

Hoyrad

Kamışlı Kara Baba
 Men gëdim hara baba?
 Azalmırı bir lehze
 Bağrımnan yara baba.

Kara Baba

Kara Baba hanı Bulağ hamamı
 Bağ içinde işitme yel imamı

¹⁰ Dr. Yusuf Gedikli, "Irak Türkmen Edebiyatı ve A. Benderoğlu" adlı makalesinde şiirin tamamını yayımlamıştır. *Erciyes*, Yıl 16, Sayı 188, Ağustos 1993, s. 15-23.

Si Hıdır' ın kestekten direg damı
Sele mene gëldim görüm izini
Harda gömdüv uzun Rahman kızını

15	Sâbir R. Demirci	Pambug Baba
----	------------------	--------------------

Sâbir R. Demirci'nin bir çocuk oyunu olan *Pambug Baba* adlı manzumesi 2 Temmuz 1992'de Bağdâd'da Türkmen Kültür Müdürlüğü tarafından yayımlanan *Destan Yazarlarına Destan* adlı yazılan alınmıştır. Bu manzume önce bir hoyrat ile başlamaktadır:

Hoyrad

Az kaldı gün batmağa
Kuşlar dalda yatmağa
Bir pambug atan gelsin
Kemiklerim atmağa

Pambug Baba

Pambug Baba pambıvıv çoh olaydı
Düşmanlarıv dünyada yoh olaydı
Miskinleriv açlarıv toh olaydı
Men o zaman şad olurduim gülerdim
Kana dönmüş gözyaşlarım silerdim

16	Salâh Nevres	Şehit Destanı Gürgür Baba 1 Gürgür Baba 2
----	--------------	--

Salâh Nevres'in 1989'da Bağdâd'da yayımladığı *Pencere*¹¹ adlı şiir kitabında ilki 29 Eylül 1967'de, ikincisi 1 Kasım 1985'te Kerkük'te yazdığı *Gürgür Baba* şiiri yer almaktadır. İlk şiir 5 beşlik, 2. şiir 5 beşlik ve 1 beyt olarak 7+7= 14 lü hece vezni ile yazılmıştır. 9 Ağustos 1976'da Kerkük'te yazdığı "Şehit Destanı" adlı şiiri ise 24 beşlikten oluşmuştur. Şiirlerin ilk beşlikleri şöyledir:

Gürgür Baba 1

Ey sırrımı saklayan tarihin meş'âlesi
Ey tükenmez bahârın bizde solmaz lâlesi
Sen ey hür güneşlerin ulvî penbe hâlesi
Pembe pembe yıldızla gözlerimin yaşını
Yansıt ey Baba Gürgür içimin âteşini

Gürgür Baba 2

Her sırrıma tanıksın yeter gizleme artık
Karşında duruyorum baş açık yaka yırtık
Sönersen sön biz ancak ısınmayı bıraktık
Ey aşkıım Baba Gürgür ey çilem ey özlemim
Tutkum, hıncım, dileğim, çerağım cehennemim.

Şehit Destanı

Anne karnı dokuz aylık evindi
Doğarken de herkes sene sevindi

¹¹ Salâh Nevres, Gürgür Baba 1 *Pencere*, Bağdâd, 1989, s. 77-78; Gürgür Baba 2 *Pencere*, Bağdâd, 1989, s. 79-80

Annen baban nice günler devindi
Atlas, ipek, telli cihaz biçtiler
Kuyumcuda *Maşallah*'lar seçtiler.

17	Şemsettin Türkmenoğlu	Gürgür Baba
----	-----------------------	--------------------

Şemseddin Türkmenoğlu' nun 1990' da Bağdâd' da yayımlanan *Çoban ile Avcı* adlı şiir kitabında 13 beşlik olarak yer alan *Gürgür Baba' ya Selâm (1)* şiirinin ilk beşliği şöyledir:

Gürgür Baba' ya Selâm 1

Gürgür Baba altun ahar ırmağın
Horyat süsler güllü çiçekli bir bağın
Dem gününde bekçidi her bir dağın
Kara altun Allah'tan armağandı
O bir vergi, bir çoh derde dermandı.

18	Hasan Necef Felâhî	
----	--------------------	--

Kaytaz Baba geçen ömrün destanı
Ekmiş çocuk eski hayat bostanı
Nakşı güzel her güzelin fistanı
Milletimin güzğüsüdür bu destan
Göstermiştir gül bağım o bağvan

19	Mutasım Namık Selahiyeli	Koşa Çoban
----	--------------------------	-------------------

Mutasım Namık Selahiyeli'nin *Koşa Çoban* adlı manzumesi 18 Şubat 1993'te Bağdâd'da Türkmen Kültür Müdürlüğü tarafından yayımlanan *Yurt*, haftalık gazetede yazısından alındı. *Koşa Çoban* şairin doğduğu Kifri'de bir tepenin adıdır.

Koşa Çoban

Koşa Çoban Kifri altı haradı
Gem gussadan bütün canım yanadı
Yalnız sizi görmek buna çaradı
Hakdan dile hep küsenler barışsın
Ayrı düşen biriyle kavuşsun.

20	Rıza Çolakoğlu	Hıdırilyas
----	----------------	-------------------

Rıza Çolakoğlu'nun *Hıdırilyas* adlı manzumesi Kasım Sarıkaya'nın *Çağdaş Türkmen Şairleri*, yayımlanan antolojisinden alınmıştır:

Hıdırilyas

Hıdırilyas sen bir konuş yaşında
Neler gördüm neler geçmiş başında
Nuh Tufanı, Süleyman' dan, Arşından
Anka Kuşu, Kaf Dağı'ndan haber ver
Ak devlerin yatağından haber ver.

21	Faruk Köprülü	Gürgür Baba
----	---------------	--------------------

Faruk Köprülü'nün Gürgür Baba adlı manzumesi Kasım Sarıkahya'nın Çağdaş Türkmen Şairleri'nde yayımlanan antolojisinden alındı:
Gürgür Baba şehirlerin zîneti
Fuzulî' ler Hicrî' lerin sîreti
Gönül yakar Muçıla' nın hoyratı
Ya da düşer "Bu alma dört olaydı"
Boynum vuran keşke bir mert olaydı.

22	Kamber Kahyaoğlu	
----	------------------	--

KAYNAKÇA

- ATEŞ Ahmet, **Şehriyâr ve Haydar Baba'ya Selâm**, Ankara, 1964.
- Azerbaycan Şiirinin Yeni Bir Harikası, **Azerbaycan**, Aylık Kültür Dergisi, 3, 6-7 (30- 31, Eylül-Ekim 1954), s. 14- 15.
- ÇAĞFEROĞLU Ahmet, "Şehriyâr", **Türk Kültürü Araştırmaları**, I, I (1964), s. 133-141.
- ERGİN Muharrem, **Azeri Türkçesi**, İstanbul, 1971.
- GEDİKLİ Yusuf, "Irak Türkmen Edebiyatı ve A. Benderoğlu", **Erciyes**, Yıl 16, Sayı 188, Ağustos 1993, s. 15-23.
- GEDİKLİ Yusuf, **Şehriyâr ve Bütün Türkçe Şiirleri, İnceleme – Şiir Metinleri – Sözlük**, İstanbul, 1977.
- Heyder Baba'ya Selâm, **Azerbaycan**, Aylık Kültür Dergisi. Eylül-Ekim 1954.
- Mehmet Emin Resulzâde, "Edebî Bir Hadise", **Türk Yurdu**, S. 240, s. 526-530; 241 (Şubat 1955), s. 607-613.
- NEVRES Salah, "Şehit Destanı", **Millî Folklor**, Ankara, 1991, Sayı 11 s. 42-43; Sayı 12, s. 35- 37.
- SARIKAHYA Kasım, **Çağdaş Türkmen Şairleri**, C. 1-2, Bağdâd, 1989.
- SERTKAYA Osman Fikri, "Haydar Baba' ya Selâm Şiirinin Türkiye'deki Akisleri", **Türk Kültürü**, VII/83, s. (24)836-(29)841.
- SERTKAYA Osman Fikri, "Haydar Baba' ya Selâm Şiirinin Türkiye'deki Akisleri(II)", **Türk Kültürü**, XXVII/310, Şubat 1989, s. 92 (28)-98 (34).
- Suphi Saatçı, "Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı", **Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (Nesir- Nazım)**, **6, Azerbaycan-Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı, VI**, Ankara 1997, s. 151-485
- TOKATLI Ümit, "Irak Türklerinin Haydar Baba'ya Selâm'a Yazdıkları Nazirelerden Bazı Örnekler", **Kerkük**, Yıl 3, Sayı 7, Mart 1999, s. 5-12.
- YILDIRIM Dursun, M. Şehriyar, **Haydar Baba'ya Selâm**, Ankara, 2002.